

## XIX Asrning oxiri XX asrning boshlaridagi rus san`ati.

Bu davr tasviriy san`at taraqqiyoti va xarakteri bevosita rus revolyutsion harakati bilan chambarchas bog`liqdir. Rassom va haykaltaroshlar o`z ijodlarida bevosita revolyutsion demokratlar V.G.Belinskiy, N.G.Chernishevskiy, N.A.Dobrolyubovlarning g`oyaviy-estetik prinsiplariga murojaat qildilar. San`atkorlar o`z ijodlarida xalq hayotining mohiyatini ochib berishga, xalqning buyuk qudratini kuylashga harakat qildilar. Inson huquqini paymol etuvchilarga qarshi isyon ko`tardilar, ijtimoiy tuzum kirdikorlarini fosh etdilar. San`atda sodir bo`lgan bu xususiyatlar rangtasvirning maishiy va portret janrlarida yaqqol namoyon bo`ldi. Bu sohada yetuk, g`oyaviy pishiq asarlar yaratildi. San`atda sodir bo`lgan bu yo`nalishlarning ravnaqi bevosita XIX asrning II yarmida tashkil etilgan “ko`chma ko`rgazmalar birodarligi” birlashmasining faoliyati bilan bog`liqdir. Unda mashhur rus tanqidchisi V.A.Stasov hamda san`at homiysi P.M.Tretyakovlarning roli katta bo`ldi. “Ko`chma ko`rgazmalar birodarligi” o`z tevaragiga ilg`or san`atkorlarni birlashtirdi, xalq hayotini aks ettiradigan realistik san`atni rivojlantirish va targ`ib etishni o`zining asosiy maqsadi deb bildi. Bu birlashmaga a`zo bo`lgan, uning g`oyaviy platformasini tan olgan va ko`rgazmalarida qatnashgan rassomlar “sayyor rassomlar” deb nomlandilar. Bularning yo`lboshchisi va tashkilotchilaridan biri Ivan Nikiforovich Kramskoydir. U portretchi san`atkor sifatida taniqli bo`lib, uning asarlari o`zining chuqur psixologizmi bilan ajralib turadi. Uning ko`pgina portretlari chuqur talqin etiladi, ya`ni tasvirlanayotgan obraz

biron-bir narsa bilan shug'ullanayotgan paytda, tevarak-atrof ko'rinishi bilan bog'liq tarzda tasvirlanadi. Ayniqsa, uning "Nekrasov", "Notanish ayol" asarlari juda mashhurdir.

"Sayyor rassomlar" a'zosi, taniqli rassomlardan biri V.G.Perovdir. U o'zining butun ijodiy faoliyatida xalq hayotini tasvirlashga, mavjud tuzum kamchiliklarini ochib tashlashga intildi. Uning bu intilishlari "Uchovlon", "Marhumni kuzatish", "Chegaradagi mayxona" kabi qator asarlarida o'z ifodasini topgan. XIX asrning II yarmidan boshlab rus badiiy hayotida faol ishtirok eta boshlagan buyuk rus rassomi I.YE.Repin o'zining butun umrini rus san'atining ravnaqiga bag'ishladi. Repin tarixiy, maishiy va portret janrlarida samarali mehnat qilgan. Uning asarlari o'zining chuqur psixologizmi, badiiy tilining soddaligi va tushunarligi hamda yuksak professional mahoratda ishlanganligi bilan kishini hayratlantiradi. U yirik, ko'p figurali asarlar yaratdi, "Kursk guberniyasidagi yurish", "Zaporojyeliklar maktubi", "Volgadagi burlaklar", "Ivan Grozniy va uning o'g'li Ivan", "Kutmagan edilar" kabi buyuk asar shular jumlasidandir. Shu bilan birga u mashhur zamondoshlarining portretlari galereyasini ham yaratib qoldirdi. Bular ichida M.P.Musorgskiy, M.V.Glinka, L.N.Tolstoy, A.M.Gorkiy, V.V.Stasov portretlari diqqatga sazovordir. XIX asrning ikkinchi yarmida samarali ijod qilgan V.M.Vasnetsov o'z ijodida xalq doston va ertaklardan olingan syujetlar asosida asarlar yaratdi. Uning "Pahlavonlar", "Alyonushka", "Bo'ri mingan shahzoda", "Kanizey podsho huzurida", "Uyqudagi malika", "Uchar gilam" asarlari mashhurdir. Bu asarlarda xalqning baxt-saodat va adolat haqidagi orzu-umidlari kuylanadi. Bu davr dunyoga mashhur yirik san'atkorlarni yetkazib berdi. Ular ichida

portret ustalari V.A.Serov, K.Korovin, K.Makovskiy, buyuk rus tarixiy janrchisi V.I.Surikov, N.A.Yaroshenko, I.M.Pryanishnikov, teatr rassomi M.A.Vrubel, N.A.Kasatkin, A.YE.Arkipov.

Bu davrda haqiqiy rus milliy manzara rangtasviri maydonga keldi. Manzarachi rassomlar rus o'lkasining go'zalligi, bepoyonligini ko'rsatish orqali kishilarda vatanparvarlik hislarini o'stirishga, oddiy tabiat ko'rinishidagi go'zallikni to'laqonli ifodalashga harakat qildilar. Tabiatning turli holatlarini real tasvirladilar. A.K.Savrasov ana shunday birinchi rassomlardandir. Uning "Qora qarg'alar uchib kelishdi" deb nomlangan suratida qish qaytishi, tabiatning jonlanishi tushunarli va jonli talqin etilgan. Shu davrda yashagan I.I.Shishkin, F.A.Vasilyev, V.D.Polenov kabi rassomlar ham rus manzara tasviri namunalarini yaratib qoldirdilar. Shu davrda yashab ijod etgan yirik rus rassomi I.P.Levitanning mavzusi ham rus tabiatini kuylashga qaratilgan. U o'z asarlarida tabiat go'zalligi va ulug'vorligini ko'rsatish bilan birga, asarlarida davr kishilarining ruhi ifodalashga, o'zining hayot to'g'risidagi falsafiy fikrlarini bayon etishga harakat qildi. Uning "Vladimirka", "Qabr ustida", "Mangu sukunat" kabi asarlari shular jumlasidandir.

O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi  
O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi

## TOSHKENT DAVLAT MILLIY RAQS VA XOREOGRAFIYA OLIY MAKTABI

**“San`at nazariyasi va tarixi”**  
kafedrasi

**“Tasviriy san`at tarixi”**  
fanidan

**Mustaqil ish**

MAVZU:  
XIX Asrning oxiri XX asrning boshlaridagi rus  
san`ati

Topshirdi: “San`atshunoslik” bo`limi  
3- kurs talabasi Muxtorova B.  
Qabul qildi: I.M.Imankulova

Toshkent 2016 yil